

ביאורים

הלימוד היום מרכז כמה וכמה פסקאות ונססה לעבור על העיקרון של כל אחת מהן בקצרה. כל עברה מחלישה את הרצון הטוב. תחושת הכבדות, נובעת מן המצב החומרי שאליו 'נפלנו' בעקבות החטא וממנו אנו מבקשים להתנקות. במובן זה, תענית היא כלי להתנקות מן הנטייה החומרית. עם זאת, חשוב לבדוק האם אנו מסוגלים לצום תוך כדי תפקוד נורמטיבי - פיזית ונפשית. אם אין כוח כזה - נתפלל לה' שיסייע בידינו להשלים את מה שהחסרנו בדרכים אחרות. פסקה ח' עוסקת בתביעת התיקון שמולידה לפעמים רצון לקפוץ מיד לתיקון מוחלט. נטייה זו מאפיינת במיוחד בעלי תשובה. הרב קוק מבאר שלמרות הדחף העוצמתי הזה, חשוב להגביל את התהליך ולהניע את החיים בהדרגה, שתביא בסופו של דבר לתיקון אמיתי יותר. לסיום, פסקאות ט, טו וטז עוסקות כולן במצבים שבהם האדם צריך להתמודד עם גורמים המונעים את תהליך התשובה ומחלישים אותה. פעמים זוהי תחושה שיש דבר מסוים שאין בכוחנו לתקן כעת ולכן 'אנו מרימים ידיים' מכל תהליך התיקון, פעמים אלה דברים שלא שבנו עליהם עדיין והם מחלישים את הרוח מלתקן דברים אחרים ופעמים אלה מחשבות מן העבר שמקרקעות אותנו ואינן נותנות לנו לנוע קדימה. התרופה לכל המניעות והמחסומים הללו אחת היא: פשוט להמשיך הלאה. לתקן את מה שבכוחנו לתקן ולהתפלל לה' שיסייע בידנו להמשיך את שהתחלנו. אין מתייאשים מהתיקון אך מתרכזים במה שיש בכוחנו לעשות כעת. אין שוקעים בעבר, אלא נושאים עיניים לעתיד ומנסים לראות מה בכוחנו לשנות כעת.

הרחבות

• היחס לתענית

וּבִאֲמַת הָיָה רְאוּי גַם לְהַתְעַנּוֹת כְּדִי לְהַתִּישׁ אֶת כַּח הַרְעַ שֶׁבַחְמָר. הרמב"ם כותב שהצום אינו רצוי מצד עצמו, ויש להשתמש בו רק לשם תיקון המידות כמו נטיית האדם יתר על המידה אל החומריות, וכן עשו החסידים. אולם "כאשר ראו הסכלים (טיפשים) שאותם החסידים עשו אלו המעשים, ולא ידעו כוונתם - חשבו טובות (חשבו שהצום והסיגופים טובים מצד עצמם), וכוונת אליהם, בחושבם שיהיו כמותם (כמו החסידים), והתחילו לענות גופותיהם בכל מיני עינוי, וחשבו שהם קנו לעצמם מעלה... ושבוזה יתקרב האדם לה'; כאילו ה' שונא את הגוף, ורוצה להמיתו ולאבדו. והם לא ידעו שאלו הפעולות רעות, ושבהן תושג פחיתות מפחיתות הנפש" [שמונה פרקים לרמב"ם פרק ד]. ומחדש הרב קוק, שאף אם התענית יכולה להועיל לתיקון מידה מסוימת, עדיין יש לבחון את השפעתה על שאר כוחותיו של האדם. לכן נפסק להלכה שאם התענית שאדם עושה לכפרה פוגעת בלימוד התורה אסור לו להתענות [ביאור הלכה אור"ח תקעא ד"ה ת"ח].

• הקב"ה מסייע לשבים

מִבְּטָח שֵׁאֵז יַעֲזֹרְהוּ מִן הַשְּׂמַיִם. הקב"ה משתוקק לתשובתם על ישראל, לכן גם מסייעם. וכן דורשים חז"ל על הפסוק "ל...קול דודי דופק פתחי לי אֶחָתִי רְעִיתִי..." [שיר השירים ה, ב] "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו" [שיר השירים רבה ה, ב]. ומובא בשם הבעל שם טוב שאף "שהפתח יכול להיות דק כחודה של מחט" מכל מקום צריך שהרצון לשוב בתשובה ינבע מעומק הלב [פרי צדיק, לראש חודש אלול ד].

שאלות לדין

- א. מהו תפקידם של "המניעות"? מה הן בנות באדם?
- ב. מה הפירוש לתקן את העבר? אם האדם מצליח לתקן את ההווה ולחיות נכון, מה עוד נשאר?

ז. עקר כְּבִדוֹת הַהִשְׁגָּה° הוא בא ממה שֶׁהִרְצוֹן אֶל הַטוֹב וְאֶל הַשְּׂלֵמוֹת נִחְלָשׁ עַל יְדֵי פְגָמֵי הַיְחַלְשׁוֹת הַרְצוֹן הַמִּדּוֹת וְהַעֲוֹנוֹת. וּבִאֲמַת הָיָה רְאוּי גַם לְהַתְעַנּוֹת כְּדִי לְהַתִּישׁ אֶת כַּח הַרְעַ שֶׁבַחְמָר°°, המונע את הרצון מלעלות במעלותיו, אבל צריך לשקל גם כן את הכח הרוחני והגופני° אם הוא מספיק לזה. ובכל אופן אין להתיאש מעלית הרצון, ואפלו פִּשְׁשָׁאֲרִים כְּמָה פְּגָמִים שֶׁלֹּא נִתְקַנו - בֵּין בְּמִדּוֹת, בֵּין בְּמַעֲשֵׂים - צָרִיף לְצַפּוֹת לְהִסָּד ד' וְלִתְשׁוּעָה עֲלִיוְנָה, כִּי "טוֹב וַיִּשָׁר ד' עַל כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדַרְךָ°°.

ח. המוסר הפנימי צועק הוא בקרבו של אדם: כן אדם, שגיבה מעוונותיו. לפעמים הצעקה כל כך הומיה° היא עד שהיא מערַבֶּת אֶת כָּל הַהִרְמוֹנִיָּה° שֶׁל הַחַיִּים, וְהָאָדָם מְכַרְח לְעֵלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַרוּחָנִיּוֹת הַגְּבוּהָה מְעַרְכּוֹ°, עַד כְּדִי לְבַסֵּס אֶת סֵדֵר עוֹלָמוֹ הַפְּנִימִי. אָבֵל כֵּאֵן הַגְּבוּרָה מְכַרְחָה לְבֹא לְעִזְרָה, גְּבוּרָתוֹ הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם צָרִיכָה לְעִמּוֹד לוֹ בְּעֵת פְּשָׁלוֹן הַרוּחַ הַיּוֹתֵר מְרִיר. מִפְּנֵי אֲמִץ הַכַּחַם שֶׁל הַתְּבִיעָה הַמוֹסְרִית, לְפַעֲמִים מְבַלְבֵּל הוּא הָאָדָם וְאִינוּ יְכוּל לְהַחֲלִיץ מִמִּסְגָּרוֹתָיו, מִדּוֹת וּתְכֻנוֹת רְעוֹת, מַעֲשֵׂים רְעִים, עוֹזְבֵי דָרָף תּוֹרָה וּמוֹסֵר, מַעֲשֵׂים עֲלִיוֹ; רוֹאָה הוּא דָרְכּוֹ סִכָּה בְּסִירִים°, אִין מוֹצֵא לְתַקּוֹן, חֲבוּל° הוּא בִּידֵי אַחֲרִים וְאִין מַעֲמֵד. אָבֵל מִכָּל אַהֶה - אֹזֵר שְׁמֵשׁ צְדָקָה יִזְרַח.

ט. אל יִבְהַל אָדָם מִפְּנֵי הַמְּנִיעוֹת שֵׁיִשׁ לוֹ עַל הַתְּשׁוּבָה. וְאִפְלוּ אִם הַתְּשׁוּבָה קִשָּׁה לוֹ, מִפְּנֵי דְבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ°, וְאִפְלוּ כִּשְׁהוּא יוֹדַע בְּדַעְתּוֹ שֵׁאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, וּמֵתוֹף אִיזוֹ רְפוּיוֹת אֵינְנוּ יְכוּל לְתַקּוֹן אֶת הָעֲנִינִים שֶׁבִּינוּ לְבֵין חֲבֵרָיו - אֵל יִנִּיחַ בְּלִבּוֹ שׁוֹם חֲלִישׁוֹת דַּעַת הַגּוֹרְמָת לְהִקְטִין יְקִרְתָּ עֲרַפָּה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה°. וְאִין סַפֵּק, שֶׁמֵּתוֹף הַהִשְׁלָמָה בְּכָל מָה שֵׁאִין לוֹ מְנִיעוֹת, יִצְפּוּהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְתַקּוֹן בְּכִי טוֹב גַּם אֶת כָּל הַדְּבָרִים שֵׁיִשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם מְנִיעוֹת גְּדוּלוֹת שֵׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְנַצְחָן.

10. אִין לְעַכֵּב אֶת הַתְּשׁוּבָה מִכָּל מְנִיעָה רוּחָנִית וְקַל וְחִמְרָה גְּשָׁמִית, וְאִפְלוּ כִּשְׁהוּא רוֹאָה שֵׁאִינְנוּ שֶׁבִּמְכַפָּה עֲנִינִים שֵׁאִין עֲלֵיהֶם שׁוֹם הַתְּנַצְלוֹת°, מִכָּל-מִקּוֹם יִשׁוּב בְּשִׁמְחָה מִכָּל מָה שֶׁלָּבּוֹ נוֹדְבּוֹ לְשׁוּב מֵהֶם.

11. יְסוּד הַתְּשׁוּבָה צָרִיף לְעוֹלָם לְהִיוֹת מְנַחֵם עַל הַתַּקּוֹן שֶׁל לְהַבָּא. וּבִתְחִלָּה לֹא יִשִּׁים כָּל כֶּף לְעִקְרָה מְעַכֵּב עַל דְּבַר הָעֵבֶר, כִּי אִם יְבֹא מִיָּד לְעַסֵּק בְּתַקּוֹן הָעֵבֶר יִמְצָא מְנִיעוֹת רְבוֹת וְיִהְיֶה דְרָכֵי הַתְּשׁוּבָה וְקִרְבַּת ד' קִשִּׁים לְפָנָיו. אָבֵל בְּהִיוֹתוֹ עֶסוּק בְּאֲמַת לְתַקּוֹן אֶת מַעֲשָׂיו, הַדְּבַר מְבַטֵּחַ שֵׁאֵז יַעֲזֹרְהוּ מִן הַשְּׂמַיִם° גַּם כֵּן עַל תַּקְנַת הָעֵבֶר.

צעקת המוסר הפנימי ותוצאותיה

אל יבהל מהמניעות

לא לעכב את התשובה מפני מניעות

תקנת להבא לפני לשעבר

כְּבִדוֹת הַהִשְׁגָּה - הקושי להשיג תכנים רוחניים. **לְהַתִּישׁ אֶת כַּח הַרְעַ שֶׁבַחְמָר** - את הכוח המושך של הגשמיות. **צָרִיף לְשַׁקֵּל וְכוּ'** - אדם צריך לבחון שהתענית לא תפגע בכוחו הרוחני או הגופני. **יוֹרָה חֲטָאִים בְּדַרְךָ** - יורה לחטאים את הדרך המתאימה לתשובה. **הוֹמָה** - מרעשה. **הַהִרְמוֹנִיָּה** - סידור כוחות החיים בצורה מאוזנת. **הָאָדָם מְכַרְח וְכוּ'** - המצב הנוכחי מעורבב וכדי לסדרו צריך להתעלות ממדרגתו על מנת שיוכל לסדר את הערבוביה. **אֲמִץ הַכַּחַם** - הכוח החזק. **בְּסִירִים** - בקוצים. **חֲבוּל** - תפוס. **דְּבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ** - שלא מספיקה בהם חרטה, אלא תיקון מעשי, שיפייס לחברו. **אֵל יִנִּיחַ בְּלִבּוֹ וְכוּ'** - אל ישאיר בקרבו שום חלישות דעת הגורמת לו לזלזל בתשובה שעשה. **הַתְּנַצְלוֹת** - יכולת לתרץ את עצמו.